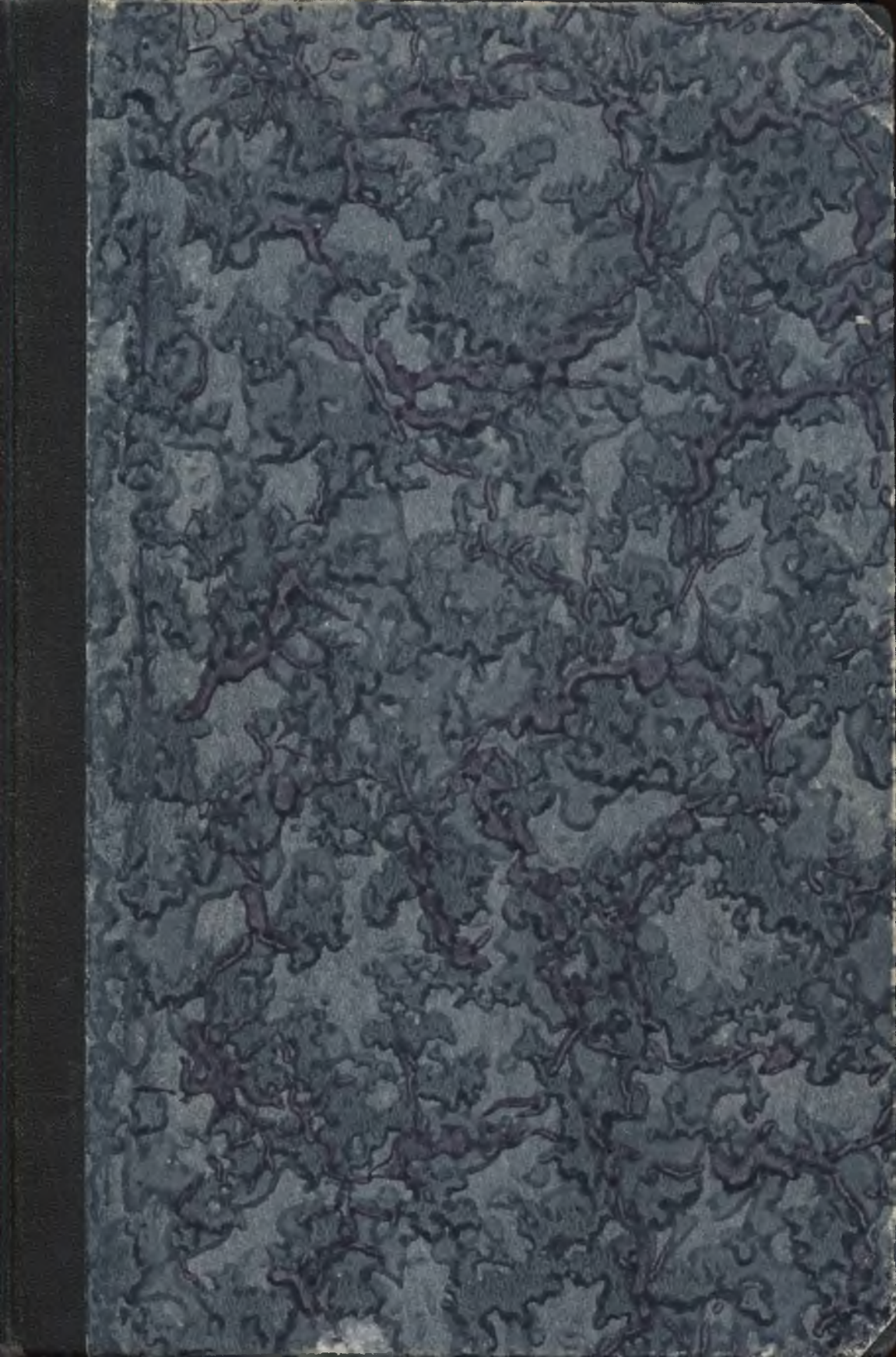
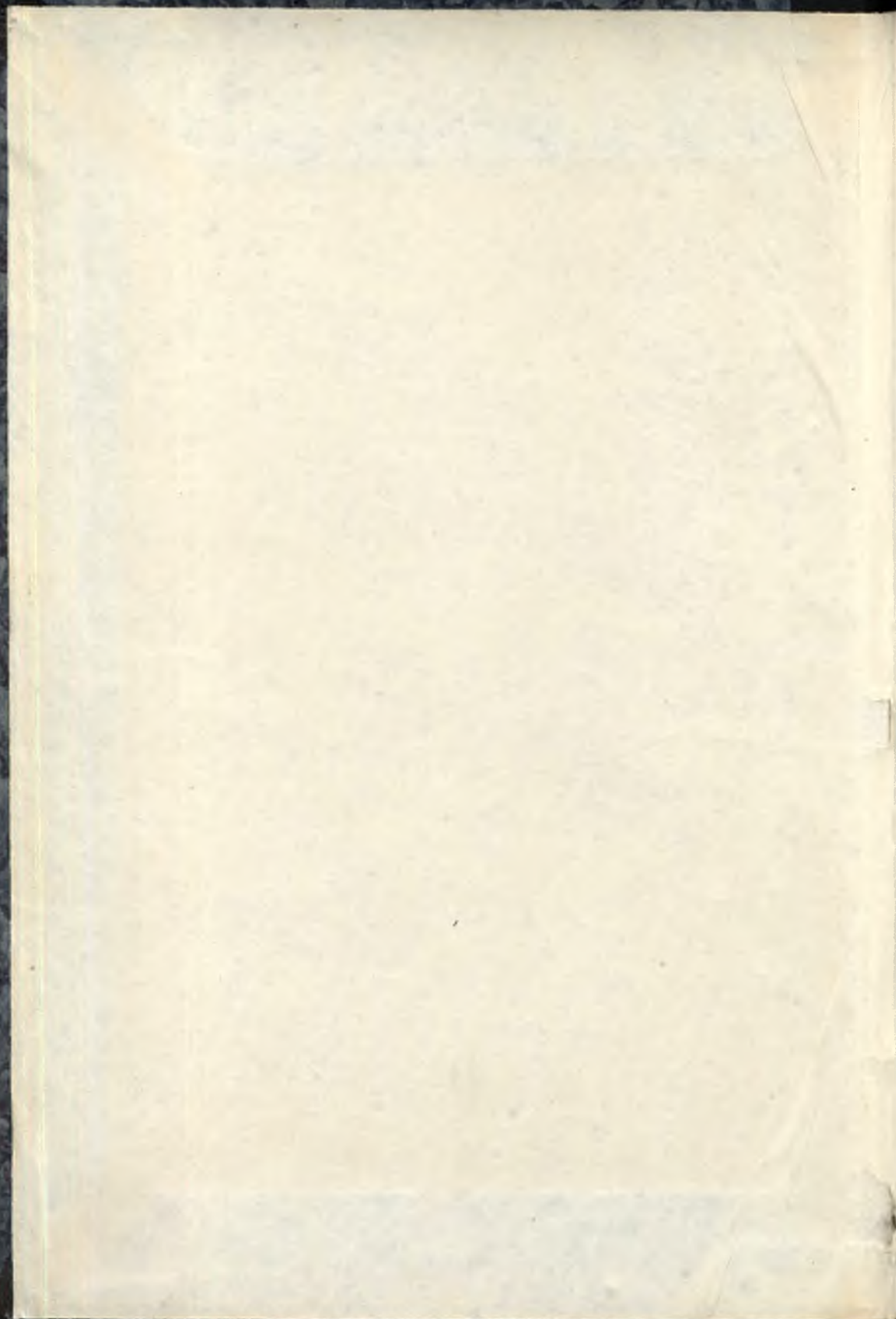

314MO

I

5433/40 P 80

Wersalski traktat pokojoy z Niemcami.

POSTANOWIENIA DOTYCZĄCE POLSKI.

Ustępy Traktatu Pokojowego, podpisanego przez Niemców w Wersahu dnia 28 czerwca 1919, a ratyfikowanego przez Sejm Polski w dniu 1 sierpnia dotyczące Polski, brzmią jak następuje:

Część II. Granice Niemiec.

ARTYKUŁ 27.

Granice Niemiec są określone, jak następuje:

(Pomija się tu ustępy 1—5, traktujące o granicach między Niemcami a Belgią, Luxemburgiem, Francją, Szwajcaryą i Austryą.)

6) Granica Niemiec od Czecho-Słowacyi.

Granica z 3 sierpnia 1914 roku między Niemcami a Austryą od jej punktu styczności z dawną granicą administracyjną, dzielącą Czechy i prowincję Górnej Austrii, aż do punktu na północ od wymienionego cypła dawnej prowincyi Śląska austriackiego, położonego około 8 kilometrów na wschód od Prudnika (Neustadt).

7. Granice Niemiec od strony Polski.

Począwszy od punktu, powyżej oznaczonego, aż do punktu, który zostanie wyznaczony na terenie mniej więcej o dwa kilometry na wschód od Woskowic Małych (Lorzendorf) granica taka, jaka będzie wyznaczona w myśl artykułu 88 niniejszego traktatu;

Stąd ku północy i aż do punktu, gdzie granica administracyjna Poznańskiego przecina rzekę Baryczę (Bartsch): linia, która dzieli terytorium w ten sposób, że pozostawia po stronie **polskiej** miejscowości: Skoryszów (Skorischin), Rychtal (Reichtal), Trąbaczków (Trembatschau), Dziadowa Kłoda (Kunzendorf), Slizów (Schleisse), Wielkie Kozle (Gross Kosel), Pisarzewice (Schreibersdorf), Rypin (Rippin), Niwka (Fürstlich Niefken), Pawłów (Pawelau), Ciesznia (Tschetschen), Moździanów (Modzenowe), Boguaj — a po stronie **niemieckiej** miejscowości: Woskowice Małe (Lorzendorf), Kowalewice (Kaulwitz), Głuszyna (Glausche), Dalborowice (Dalbersdorf), Rusewitz, Stradam (Stradom), Syków (Gross Wartenberg), Kraszów (Kraschen), Międzybórz (Neu Mittelwalde), Domasławice (Domaslawitz), Wedelsdorf, Tschetschen Hammer: stąd ku północnemu zachodowi granica administracyjna Poznań:

AA

skiego aż do punktu, który dzieli linię kolejową Rawicz—Wąsorz (Rawitsch—Herrnstadt);

stąd aż do punktu, gdzie granica administracyjna Poznańskiego przedziela szosę Rydzyna—Czernina (Reisen—Tschirnau), biegnie linia graniczna na zachód od Trzebosza (Triebusch) i Jabłonej (Gabel), zaś na wschód od Zaborowic (Saborwitz);

stąd granica Poznańskiego aż do punktu, w którym spotyka się ze wschodnią granicą powiatu Wschowa (Fraustadt);

stąd na północny zachód aż do punktu, którego szukać należy na drodze między Kargową (Unruhstadt) a Kopanicą (Kopnitz), biegnie granica w ten sposób, że na zachód pozostają miejscowości Dębowa Łąka (Geyersdorf), Brenno, Wielen (Filehne), Kaszczor (Altkloster), Klebel, zaś po stronie wschodniej miejscowości: Olbracheice (Ulbersdorf), Bukowe (Buchwald), Lgin (Ilgen), Wiewo (Weine), Łupice (Lupitze), Świętno (Schwendten);

stąd ku północy i aż do punktu położonego najbardziej na północ od jeziora Chłopskiego biegnie granica środkiem jezior, jednakże w ten sposób, że miasto i stacya Zbąszyń (Bentschen) pozostają na polskim terytoryum (wraz z punktem węzłowym linii kolejowych Świębodzin—Zbąszyń (Schwiebus—Bentschen) i Sulichów—Zbąszyń (Züllichau—Bentschen);

stąd na północny wschód aż do punktu, w którym spotykają się granice powiatów Skwierzyna, Międzychód i Międzyrzecz (Schwerin, Birnbaum, Meseritz) będzie granica wykreślona na wschód od Pszczewa (Betsche);

stąd ku północy granicą powiatów Skwierzyna i Międzychód, następnie na wschód północną granicą Poznańskiego aż do punktu, w którym granica ta przecina rzekę Noteć (Netze);

stąd w górę rzeki aż do punktu, w którym do Noteci wpływa rzeka Głda (Küddow), stanowi granicę bieg rzeki Noteci;

stąd w górę rzeki i aż do punktu, którego szukać należy około 6 km. na południowy wschód od Piły (Schneidemühl), przebiega granica biegiem rzeki Głdy;

stąd ku północnemu wschodowi aż do punktu wysuniętego najbardziej na południe na cyplu utworzonym przez północną granicę Poznańskiego, na jakie 5 kilometrów na zachód od Starego (Stahren), ma być wyznaczona linia na terenie tak, że linia kolejowa Piła—Chojnice zostanie całkowicie na terytoryum niemieckiem;

stąd granica Poznańskiego ku północnemu wschodowi aż do szczytu cyplu, jaki ona tworzy na jakie 15 kilometrów na wschód od Złotowa (Flatow);

stąd ku północnemu wschodowi i aż do punktu, w którym rzeka Kamionka spotyka się z południową granicą powiatu Chojnice (czyli około 3 km. na północny wschód od Grunowa (Grunau) biegnie granica w ten sposób, że Polsce przypadną miejscowości: Jazdrowo, Lutowo Wielkie i Małe (Gross und Klein Lutau) i Witkowo (Wittkau), zaś Niemcom miejscowości: Buczek Wielki (Gross Butzig), Czyszkowo (Cziskowo), Batorowo (Battrau), Grunowo (Grunau);

stąd ku północy granicą powiatu Chojnice i Człuchów (Schlochau) aż do punktu, gdzie granica ta przecina rzekę Brdę (Brahe);

stąd aż do punktu na granicy Pomorza o 15 km. na wschód od Miastkowa (Rummelsburg), biegnie nowa linia graniczna w ten sposób, że po stronie polskiej pozostawia Konarzyn, Kiełpin (Kelpin), Adl-Briesen (Stara Brda), zaś po stronie niemieckiej Sampohl, Nowa Wieś (Neuguth), Steinfort, Wielkie Piotrkowo (Gross Peterkau).

stąd ku wschodowi granica Pomorza aż do jej zetknięcia się z punktem, w którym stykają się granice powiatów Chojnice i Człuchów (Schlochau);

stąd ku północy granica między Pomorzem a Prusami zachodnimi, aż do punktu na rzece Rheda (na jakie 3 kilom. na północny zachód od Gohra), gdzie do rzeki tej wpada jej dopływ płynący od północnego zachodu;

stąd ma być wykreślona linia aż do kolana rzeki Piasnicy (Piassnitz), na półtora kilometra na północny zachód od Warzawy (Warschkau);

stąd bieg rzeki Piasnicy ku dołowi, następnie linia przez środek jeziora Żarnowieckiego (Zarnowitz), a wreszcie granica Prus Zachodnich aż do morza Bałtyckiego.

ARTYKUŁ 28. (Granice Prus Wschodnich).

Granice Prus Wschodnich będą określone tak jak następuje z zastrzeżeniem postanowień umieszczonych w Sekcyi IX (Prusy Wschodnie) Część III:

Od punktu położonego na wybrzeżu morza Bałtyckiego w odległości około 1.5 km. na północ od kościoła w Przebrnie (Pröbbernau) w kierunku mniej więcej 159 stopnia (licząc od północy ku wschodowi) linia długości około 2 kilometrów, która będzie dopiero wykreślona na terenie;

stąd w prostej linii od światła (?) na skrócie kanału Elbląskiego („en ligne droite sur le feu, situe au coude du chenal d'Elbing“ — „to the light at the bend of the Elbinger Channel“) aż do punktu położonego mniej więcej na szerokości północnej 54 stopni, 19 minut i pół, i długości 19 stopni 26 minut na wschód od Greenwich;

stąd aż do ujścia Nogatu najbardziej na wschód położonego w kierunku mniej więcej 209 stopnia (licząc od północy ku wschodowi);

stąd w górę biegu, linia Nogatu aż do punktu, w którym rzeka ta opuszcza Wisłę;

stąd główne łóżyisko nawigacyjne Wisły (le chenal de navigation principal de la Vistule), następnie południowa granica okręgu kwidzyńskiego (Marienwerder), następnie okręgu Suskiego (Rosenberg) na wschód aż do punktu, w którym styka się z dawną granicą Prus wschodnich;

stąd dawna granica między Prusami zachodnimi a wschodnimi, następnie linia graniczna między okręgami Ostród i Nibork (Osterode i Neidenburg), dalej linia w dół biegu rzeki Skotawy (Skotau), następnie w górę biegu rzeki Neide, aż do punktu, położonego mniej więcej

• 5 kb. na zachód od Białut i najbardziej zbliżonego do dawnej granicy rosyjskiej;

stąd, na wschód, aż do punktu bezpośrednio na południe wprost na południe od przecięcia gościńca Nibork—Mława przez dawną granicę rosyjską;

stąd linia, która będzie wyznaczona na terenie przechodząca na północ od Białut (Bialutten);

stąd, dawna granica rosyjska aż na wschód od Smolnik (Schmalleningken), następnie w dół głównego łóżyiska nawigacyjnego Niemna, następnie ramię delty Skierwietu aż do zalewu Kurońskiego;

stąd linia prosta aż do punktu zetknięcia się brzegu wschodniego Mierzei Kurońskiej (Kuhrische Nehrung) z granicą administracyjną • cztery kilometry na południowy zachód od Nidden;

stąd ta granica administracyjna aż do brzegu zachodniego Mierzei Kurońskiej.

Sekcja VIII. Polska.

ARTYKUŁ 87.

Niemcy, zgodnie z podjętą już przez państwa sprzymierzone i stowarzyszone akcją, uznają zupełną niepodległość Polski i zrzekają się na jej korzyść wszystkich praw i tytułów nad terytoryum: ograniczonym przez morze Bałtyckie, wschodnią granicę Niemiec, tak jak została ustalona w artykule 27 Części II (granice Niemiec) obecnego traktatu, aż do punktu położonego około dwóch kilometrów na wschód od Woskowie Małych (Lorzendorf); potem linią idącą ku ostremu kątowni, jaki tworzy północna granica Górnego Śląska, aż do punktu jej zetknięcia się z dawną granicą pomiędzy Niemcami a Rosją; następnie tą granicą aż do punktu, gdzie ona krzyżuje się z biegiem Niemna. wreszcie północną granicą Prus Wschodnich, tak jak została ustalona w artykule 28 Części II.

Postanowienia niniejszego artykułu nie odnoszą się atoli do terytoryów Prus Wschodnich i do Wolnego Miasta Gdańska, tak jak one zostały odgraniczone w artykule 28 Części II (granice Niemiec) i w artykule 100 sekcji IX (Gdańsk) niniejszej części.

Granice Polski, niewyszczególnione w obecnym traktacie, zostaną później oznaczone przez główne mocarstwa sprzymierzone i stowarzyszone.

Komisya, złożona ze 7 członków, z których pięciu będzie mianowanych przez główne mocarstwa sprzymierzone i stowarzyszone, jeden przez Niemcy, a jeden przez Polską, zostanie ukonstytuowana w 15 dni po wejściu w życie obecnego traktatu, w celu ustalenia na miejscu linii granicznej między Polską a Niemcami.

Postanowienia tej komisji uchwalone będą większością głosów i będą obowiązujące dla stron interesowanych.

ARTYKUŁ 88. (Obszar plebiscytowy na G. Śląsku).

W części Górnego Śląska, objętej granicami opisanymi poniżej,

mieszkańcy powołani będą do oświadczenia się w drodze głosowania, czy chcą być przyłączeni do Niemiec, czy do Polski. Te granice są:

Począwszy od punktu północnego, tworzącego występ dawnej prowincyi Śląska austriackiego, położonego mniej więcej 8 km. na wschód od Prudnika (Neustadt), dawna granica pomiędzy Niemcami a Austrią, aż do spotkania się jej z granicą pomiędzy okręgami Głubczyc (Leobschütz) i Raciborza. Stąd ku północy i aż do punktu położonego mniej więcej 2 km. na południowy wschód od Kietrza (Katscher): granica pomiędzy okręgami Głubczyc i Raciborza.

Stąd ku południowemu wschodowi aż do punktu nad biegiem Odry bezpośrednio na południe od kolei żelaznej z Raciborza do Bogumina (Oderberg), linia, która ma być oznaczona na południe od Krzanowic (Kranowitz). Od punktu określonego powyżej dawna granica pomiędzy Niemcami a Rosją, aż do punktu jej spotkania się z granicą administracyjną pomiędzy Poznańskiem a Górnym Śląskiem.

Stąd owa granica administracyjna aż do jej spotkania się z granicą pomiędzy Górnym Śląskiem a Śląskiem Środkowym. Stąd ku zachodowi aż do punktu, gdzie granica administracyjna jest zwrócona pod kątem ostrym ku południowemu wschodowi, na 3 km. mniej więcej na północny zachód od Szymankowa (Simmenau): granica pomiędzy Górnym a Średnim Śląskiem;

stąd ku zachodowi aż do punktu położonego mniej więcej dwa kilometry na wschód od Woskowie Małych (Lorzendorf): linia, która zostanie wyznaczona na terenie na północ od Woskowie Górnych (Klein Hennersdorf); stąd ku południowi aż do punktu, gdzie granica między Górnym a Środkowym Śląskiem przecina gościniec z Miasteczka do Pokoju (Stadtel-Karlsruhe): linia, która zostanie wykreślona na terenie w ten sposób, że na zachodzie pozostaną miejscowości Woskowice Górne (Hennersdorf), Polkowice, Domasławice (Noldau), Siemysłów (Steinersdorf), i Dąbrowa (Dammer) — a na wschodzie miejscowości: Strzelce (Strehlitz), Nosale (Nassadel), Biestrzykowice (Eckersdorf), Świrz (Schwurz) i Miasteczko (Stadtel);

stąd granica pomiędzy Górnym i Środkowym Śląskiem aż do spotkania się jej z granicą wschodnią okręgu Niemodlin (Falkenberg);

stąd granica wschodnia okręgu Niemodlin aż do punktu, tworzącego występ, a położonego mniej więcej o 3 km. na wschód od Pyszcza (Puschine); stąd aż do punktu północnego występu dawnej prowincyi Śląska austriackiego, położonego mniej więcej o 3 km. na wschód od Prudnika (Neustadt), linia, która ma być oznaczona na terenie rozciągającym się na wschód od Sulicowa (Züls).

Reguły, wedle których przystąpi się do tego odwołania się do ludności i przeprowadzi się je, stanowią przedmiot postanowień dołączanego aneksu.

Rządy polski i niemiecki obowiązują się już teraz, każdy za siebie, do niewykonywania w żadnym punkcie swych terytoryów, żadnego ingerowania prawnego i do nieprzedsięwzięcia żadnych środków wyjątkowych z powodu jakiegokolwiek faktu politycznego, jaki się zdarzył na Górnym Śląsku, w okresie stanu, przewidzianego w dołączonym aneksie i to aż do ustalenia ostatecznego rządu w tym kraju.

Niemcy już teraz zrzekają się na rzecz Polski wszystkich **praw i tytułów** do tej części Górnego Śląska, która jest położona poza obrębem linii granicznej, oznaczonej w celu plebiscytu przez **główne mocarstwa sprzymierzone i stowarzyszające**.

Anneks.

1) W ciągu piętnastu dni od wejścia w życie niniejszego **traktatu wojska niemieckie** tudzież **ci urzędnicy, których wskaże komisya, ustanowiona w myśl postanowień § 2-go, mają opróżnić obszar plebiscytowy**. Aż do chwili dokonania ewakuacyi mają się powstrzymać od wszelkiego rodzaju rekwizycyi czy to w pieniądzach czy w materiałach i od wszelkich aktów, któreby mogły przesądzać materialne interesy kraju.

W tymże okresie **rady robotniczo-żołnierskie, które zostały ustanowione na tym obszarze, mają być rozwiązane**. Członkowie tych rad, urodzeni w innych okręgach, którzy spełniają swe funkcyje w momencie wejścia w życie niniejszego traktatu, albo którzy ustąpili ze służby po pierwszym marcu b. r., mają być ewakuowani.

Wszystkie wojskowe i pół-wojskowe związki utworzone na wspomnianym obszarze przez mieszkańców danego okręgu, mają być niezwłocznie rozpuszczone. Wszystkich członków tych związków wojskowych, którzy nie są zamieszkali we wspomnianym okręgu, należy wezwać do opuszczenia kraju.

2) Obszar przeznaczony do plebiscytu ma być natychmiast oddany **pod władzę międzynarodowej komisji z 4 członków, których mają mianować Stany Zjednoczone, Francya, Anglia i Włochy i ma być zajęty przez wojska mocarstw sprzymierzonych i stowarzyszonych**. Rząd niemiecki zobowiązuje się umożliwić przewiezienie wojsk na Górną Śląsk.

3) Rzeczona komisya obejmie pełnię władz, wykonywanych przez rząd niemiecki lub pruski, z wyjątkiem władzy **prawodawczej i prawa nakładania podatków**. Obejmie zatem funkcyje rządu prowincyi i regencyi obwodowej (w angielskim oryginale: Regierungsbezirk).

Od uznania komisji zależy, w jaki sposób określi uprawnienia sobie przyznane i w jakiej mierze zechce je wykonywać lub też w jakim stopniu będą one pozostawione w ręku istniejących władz.

Zmiany istniejących praw lub istniejących podatków mogą nastąpić tylko za zgodą wspomnianej komisji.

Komisya utrzymywać będzie porządek w kraju z pomocą wojsk, które będą do jej dyspozycyi i w mierze, w jakiej się to okaże koniecznem, z **pomocą żandarmeryi**, rekrutowanej z pośród mieszkańców kraju. Komisya postara się niezwłocznie o zastąpienie ewakuowanych urzędników niemieckich innemi i ewentualnie w razie potrzeby sama zarządzi ewakuację władz lokalnych i powoła inne na ich miejsce. Poczyni też wszelkie zarządzenia, które uzna za właściwe, aby zapewnić wolność, czystość i tajność głosowania. W szczególności ma prawo **zarządzać** wydalenie każdej osoby, któraby usiłowała w jakikolwiek sposób **wykoszławić** rezultaty plebiscytu metodą korupcyi lub groźbami.

Komisya posiada pełne prawo do stanowienia o wszystkich kwestjach związanych z wykonaniem niniejszych klauzul. Do pomocy komisji dodani będą doradcy techniczni, powołani z pośród miejscowej ludności. Uchwały komisji zapadają większością głosów.

4) Głosowanie odbędzie się w terminie określonym przez główne sprzymierzone i stowarzyszone mocarstwa, ale nie wcześniej jak sześć miesięcy lub później jak osiemnaście miesięcy po ustanowieniu komisji.

Prawo głosowania przysługuje wszystkim mieszkańcom bez różnicy płci, które

a) ukończyły 20 rok życia dnia 1 stycznia roku, w którym odbędzie się plebiscyt,

b) urodziły się na terytorium plebiscytowem, albo zamieszkałe są tam od daty, którą ma oznaczyć komisya, a która nie ma być dalszą, niż data 1 stycznia 1919 roku — albo które zostały wypędzone przez władze niemieckie i nie zatrzymały tam swego mieszkania.

c) osoby skazane za przestępstwa polityczne będą mogły wykonać swoje prawo głosowania.

Każda osoba będzie głosować w gminie, gdzie jest zamieszkała, albo też w której została urodzona, jeżeli nie posiada miejsca zamieszkania na terytorium plebiscytowem. Wynik głosowania zostanie zestawiony gminami, stosownie do większości głosów każdej gminie.

5) Po zamknięciu głosowania ilość głosów, oddanych w każdej gminie, będzie przez komisję podana do wiadomości mocarstwom sprzymierzonym i stowarzyszonym, przyczem będzie określony rezultat głosowania i zaprojektowana linia, którą ma się wytyczyć jako granicę Niemiec na Górnym Śląsku. W tej propozycji należy uwzględnić życzenia mieszkańców, ujawnione głosowaniem, i geograficzne, tudzież gospodarcze stosunki danej miejscowości.

6) Skoro tylko granica będzie ustanowiona przez główne sprzymierzone i stowarzyszone mocarstwa, władze niemieckie zostaną zawładomione przez międzynarodową komisję, że mogą objąć administrację tego terytorium, które zostało uznane za niemieckie; rzeczony rząd ma ją to uczynić w ciągu jednego miesiąca od tej notyfikacji w sposób przepisany przez komisję. W tym samym okresie i w ten sam sposób rząd polski ma objąć zarząd tych terytorów, które zostaną uznane za polskie.

Skoro władze niemieckie i polskie obejmą zarząd odnośnych terytorów, komisya zakończy swoją działalność.

Koszta armii okupacyjnej i wydatków komisji, poczynionych albo w wykonaniu własnych jej czynności, albo administracji terytorium, ma ponosić terytorium poddane plebiscytowi.

ARTYKUŁ 89.

Polska zobowiązuje się przyznać wolność tranzytu osobom, towarom, okrętom, statkom, wagonom i poczcie, o ile przechodzą tranzytem między Prusami wschodnimi a resztą Niemiec poprzez terytorium polskie, włączając w to wewnętrzne drogi wodne i zapewnić im o to ułatwień, ograniczeń i pod każdym innym względem przynajmniej

tak korzystne traktowanie, jak osobom, towarom, okrętom, statkom, wagonom i poczcie, które bądź są polskie co do narodowości, pochodzenia, miejsca przywozu lub własności w chwili wysyłania, bądź korzystają z traktowania jeszcze od tegoż korzystniejszego.

Towary, idące tranzytem, będą wolne od wszelkiego cła lub innych analogicznych ciężarów.

Wolność tranzytu obejmie także służbę telegraficzną i telefoniczną w warunkach, które ustala konwencye przewidziane w art. 98.

ARTYKUŁ 90.

Polska zobowiązuje się pozwolić przez okres 15 lat na eksport do Niemiec produktów kopalnianych ze wszystkich części Górnego Śląska przekazanych Polsce przez niniejszy traktat. Takie produkty mają być wolne od wszelkich cel eksportowych, czy też innych opłat lub ograniczeń wywozowych. Polska zgadza się na przedsięwzięcie takich kroków, jakie mogą być konieczne do zabezpieczenia, aby wszelkie tego rodzaju produkty były odstępowane do odsprzedaży kupeom w Niemczech na warunkach równie korzystnych, jak zastosowane do tych produktów sprzedawanych, w podobnych warunkach kupeom w Polsce, czy też w innym jakimś kraju.

ARTYKUŁ 91. (Nabycie Obywatelstwa).

Osoby narodowości niemieckiej, mieszkające stale w obszarach uznanych za przynależne do Polski, nabywają ipso facto obywatelstwo polskie i tracą obywatelstwo niemieckie. Jednakowoż obywatele niemieccy lub ich potomkowie, którzy zamieszkali na tym obszarze po dniu 1-szym stycznia 1908 roku, nie nabędą obywatelstwa polskiego inaczej, jak za osobnem zezwoleniem ze strony państwa polskiego.

W okresie dwuletnim od wejścia w życie niniejszego traktatu obywatele niemieccy w wieku powyżej lat 18-stu, którzy mieszkają stale na jednym z obszarów, uznanych za przynależne do Polski, będą uprawnieni przyjąć obywatelstwo niemieckie (to opt for German nationality). Polakom w wieku powyżej lat 18-stu, zamieszkającym stale w Niemczech, przysługuje podobne prawo oświadczenia się za obywatelstwem polskiem.

Opcya, dokonana przez małżonka, decyduje także o bywatelstwie żony, a opcya rodziców o obywatelstwie dzieci poniżej 18-let. Osoby, które wykonały powyższe prawo opcyi, zobowiązane są w przeciągu następujących 12-stu miesięcy przesiedlić się do państwa, za którem się oświadczyły.

Mają one prawo zachować swój nieruchomy majątek na terytorjum drugiego państwa gdzie mieszkali, zanim wykonali prawo opcyi. Ruchomości wszelkiego rodzaju wolno im zabrać z sobą, a żadne opłaty wywozowe lub wwozowe nie mogą być nałożone w związku z przewozem rzeczonych ruchomości.

W tym samym okresie czasu Polakom, którzy są obywatelami niemieckimi, a przebywają w obcych państwach, przysługuje prawo, o ile nie sprzeciwiają się temu przepisy tych innych państw i o ile w nich nie nabyli już obywatelstwa, uzyskać obywatelstwo polskie.

jeżeli zastosują się w tym względzie do przepisów, które będą wydane przez państwo polskie.

W części Górnego Śląska, poddanej pod plebiscyt, przepisy niniejszego artykułu wejdą w życie dopiero z chwilą definitywnego przyznania tego terytorium.

ARTYKUŁ 92.

Stosunek i rodzaj ciężarów finansowych Niemiec i Prus, które będzie miała objąć Polska, zostaną ustalone zgodnie z artykułem 254, Części IX (Przepisy finansowe) niniejszego traktatu.

Z udziału, który obciąży Polskę, wyłączoną zostanie część długu, która dotyczy zarządzeń rządów niemieckiego i pruskiego w celu kolonizacji niemieckiej w Polsce, określi zaś ją Komisya odszkodowań, przewidziana w powyżej powołanym artykule.

Ustalając w wykonaniu artykułu 256 niniejszego traktatu wartość dóbr i własności cesarstwa lub państw niemieckich, przechodzących na własność Polski równocześnie z oddaniem jej terytoriami, Komisya odszkodowań będzie obowiązana wyłączyć z tej oceny budynki, lasy i inną własność państwową, które należały do dawnego Królestwa Polskiego. Nabyte one zostaną przez Polskę jako wolne i swobodne od wszelkich ciężarów.

We wszystkich terytorjach niemieckich, przekazanych z mocy niniejszego traktatu Polsce i uznanych definitywnie za część Polski, dobra, prawa i udziały poddanych niemieckich będą mogły podlegać w zastosowaniu artykułu 297 likwidacyi przez rząd polski tylko zgodnie z następującymi przepisami:

1) Suma z likwidacyi wynikająca ma być wypłacona bezpośrednio uprawnionemu.

2) W razie gdyby tenże udowodnił przed mieszanym trybunałem rozjemczym, przewidzianym przez Dział VI Części X (Przepisy ekonomiczne) niniejszego traktatu lub przed arbitrem przez ten trybunał wyznaczonym, że warunki sprzedaży lub zarządzenia, powzięte przez rząd polski a nieprzewidziane przez jego ustawodawstwo ogólne, w sposób niesłuszny były krzywdzące co do ceny, będzie mógł trybunał lub arbiter przyznać uprawnionemu słuszne wynagrodzenie, które zapłaci rząd polski.

Późniejsze konwencye uregulują wszystkie kwestye, niezadowolone przez niniejszy traktat, jak i te, które mogłyby wynikać z ustąpienia omawianych terytorów.

ARTYKUŁ 93.

Polska przyjmuje i godzi się na włączenie do traktatu, który zawrze z głównemi mocarstwami sprzymierzonymi i stowarzyszonymi, postanowień, które te mocarstwa uznają za potrzebne dla ochrony w Polsce interesów mieszkańców, różniących się od większości ludności rasą, językiem lub religią.

Polska godzi się również na włączenie do traktatu, który zawrze z głównemi mocarstwami sprzymierzonymi i stowarzyszonymi, postanowień, które te mocarstwa uznają za potrzebne dla ochrony wolności tranzytu i słusznych urządzeń co do handlu innych narodów.

Sekcja IX. Prusy Wschodnie.

ARTYKUŁ 94.

Na obszarze między południową granicą Prus wschodnich, która jest opisana w art. 28 Części II (Granice Niemiec) niniejszego traktatu, a linią opisaną poniżej mieszkańcy będą powołani do oznaczenia za pomocą głosowania do którego państwa chcą należeć.

Zachodnie i północne granice regencji Olsztyńskiej (Allenstein) do jej połączenia się z granicą między okręgami Olecko i Węgoborek (Angerburg); dalej granice północne okręgu Olecka aż do jej połączenia się z dawną granicą Prus Wschodnich.

ARTYKUŁ 95.

Niemieckie wojska i władze mają być usunięte z obszaru powyżej określonego w terminie nie przekraczającym dni piętnastu od wejścia w życie niniejszego traktatu. Aż do przeprowadzenia ewakuacji winny się one powstrzymać od wszelkiej rekwizycji w pieniądzech lub materiałach i od zarządzeń szkodliwych dla interesów gospodarczych kraju.

Po upływie wymienionego okresu wspomniany obszar przejdzie pod władzę Komisji międzynarodowej, złożonej z pięciu członków, a powołanej przez główne sprzymierzone i stowarzyszone mocarstwa. Komisya ta otrzyma generalne pełnomocnictwa administracyjne, a w szczególności poczyni przygotowania do wyboru i zarządzi wszystko co potrzeba, aby zapewnić wolność, czystość i tajność wyborów. Komisji przysługuje pełne prawo do rozstrzygania we wszystkich kwestiach związanych z wykonaniem postanowień traktatu. Komisya poczyni też zarządzenia, które uzna za wskazane celem zapewnienia sobie pomocy w wykonywaniu swych funkcji ze strony urzędników wybranych przez nią z pośród miejscowej ludności; uchwały komisji zapadają większością głosów. Do głosowania upoważniona jest każda osoba, bez względu na płeć, która:

- a) liczyła 20 lat od chwili wejścia w życie niniejszego traktatu i
- b) urodziła się na obszarze, na którym odbędzie się głosowanie, lub zamieszkiwała tam stale począwszy od daty, którą wyznaczy komisya.

Każda osoba głosuje w gminie, w której stale zamieszkuje, albo jeżeli niema stałego miejsca zamieszkania, w gminie w której się urodziła.

Wynik głosowania będzie ustalony przez gminę zależnie od większości oddanych w każdej gminie głosów.

Po zamknięciu głosowania komisya poda do wiadomości głównym sprzymierzonym mocarstwom ilość głosów oddanych w każdej gminie, określi dokładnie rezultat głosowania i zaprojektuje linię, która ma stanowić granicę Prus wschodnich w tej okolicy. W tym projekcie uwzględnione będą życzenia mieszkańców, ujawnione głosowaniem, tudzież geograficzne i gospodarcze warunki miejscowości. Główne sprzy-

mierzono i stowarzyszone mocarstwa ustala następnie granicę między Prusami wschodnimi a Polską w tej okolicy. W razie jeśli linia, wyznaczona przez główne sprzymierzone i stowarzyszone mocarstwa, wyłączy z Prus wschodnich części obszarów określonych w artykule 94, zrzeczenie się przez Niemcy praw do tych obszarów na rzecz Polski, o czem była mowa powyżej w artykule 87, odnosi się także do tych wyłączonych obszarów.

Skoro tylko linia graniczna zostanie ustalona przez mocarstwa, władze niemieckie zarządzające Prusami wschodnimi zostaną upoważnione przez międzynarodową Komisję do objęcia administracji obszaru na północ od wytyczonej linii granicznej; mają to zaś uczynić w terminie miesiąca od każdej notyfikacji, a w sposób przepisany przez Komisję. W tym samym okresie rząd polski objąć winien zarząd okręgów położonych na południe od linii granicznej. Komisya zakończy swoją działalność, gdy władze wschodnio-pruskie względnie polskie obejmą zarząd odnośnych terytoriów. Koszta Komisji będą pokrywane z miejscowych dochodów. Główne sprzymierzone i zaprzyjaźnione mocarstwa oznaczą, w jakim stosunku Prusy wschodnie partycypować mają w rozchodach.

ARTYKUŁ 96.

Na terytorium, obejmującym okręg Sztumu (Stuhm) i Susza (Rosenberg) i część okręgu Malboga (Marienburg), położoną na wschód od Nogatu, a w tej części okręgu kwidzyńskiego (Marienwerder), która jest położona na wschód od Wisły, mieszkańcy będą powołani do oznaczenia przez głosowanie, które się odbędzie w każdej gminie, czy pragną ażeby rozmaite gminy, położone na tym terytorium, należały do Polski, czy też do Prus wschodnich.

ARTYKUŁ 97

opiewa tak samo jak artykuł 95 i dotyczy ewakuacji wojsk i władz niemieckich z plebiscytowych obszarów Warmii i Prus wschodnich i sposobu głosowania.

Artykuł kończy się ustępem: Główne sprzymierzone i stowarzyszone mocarstwa ustala następnie granice między Prusami wschodnimi a Polską w tej okolicy, przyznając Polsce w każdym razie wcalej części i obszaru dotykającego Wisły pełną kontrolę nad rzeką łącznie z brzegiem wschodnim rzeki tak daleko na wschód jak to jest koniecznem dla przeprowadzenia regulacji i pogłębienia łożyska. Niemcy obowiązują się na zawsze nie wznosić żadnych fortyfikacji na obszarze, który pozostanie niemieckim.

Główne sprzymierzone i stowarzyszone mocarstwa poczynią równocześnie wszelkie zarządzenia, aby zapewnić ludności Prus wschodnich w pełnej mierze i pod dogodnymi warunkami dostęp do Wisły i używanie jej wedle potrzeb ludności, jej handlu i żeglugi.

ARTYKUŁ 98.

Niemcy i Polska zobowiązują się w ciągu roku po wejściu w życie niniejszego traktatu, do zawarcia konwencji, wedle której, w ra-

zie nieporozumień, rozstrzygać ma Rada Ligi Narodów, w sprawach zabezpieczenia z jednej strony Niemcom pełnego i równomiernego korzystania z komunikacji kolejowej, telegraficznej i telefonicznej pomiędzy resztą Niemiec a Prusami wschodnimi przez rozdzielające je terytoryum polskie, a z drugiej strony, w celu zabezpieczenia Polsce pełnego i równomiernego korzystania z komunikacji kolejowej, telegraficznej i telefonicznej pomiędzy Polską o wolnem miastem Gdańskiem przez niemieckie terytoryum, które może się znaleźć na prawym brzegu Wisły pomiędzy Polską a wolnem miastem Gdańskiem.

Sekcja XI. Wolne Miasto Gdańsk.

ARTYKUŁ 100.

Niemcy zrzekają się na rzecz głównych sprzymierzonych i stowarzyszonych mocarstw wszelkich praw i tytułów do terytoryum objętego następującymi granicami:

Od morza Bałtyckiego w kierunku południowym aż do punktu, w którym stykają się główne łożyska nawigacyjne Nogatu i Wisły: granica Prus wschodnich, opisana w artykule 28 Część II; następnie główne łożysko nawigacyjne Wisły w dół biegu aż do punktu, położonego mniej więcej o $6\frac{1}{2}$ kilometra na północ od mostu w Tczewie (Dirschau), następnie w kierunku północno zachodnim, aż do punktu pomiarowego 5, oddalonego o $11\frac{1}{2}$ km w kierunku połudn. wschodnim od kościoła w Gütthland linia, którą się wykreśli na terenie; stąd w kierunku na ogół zachodnim aż do występu okręgu kościarzyńskiego (Berent) $8\frac{1}{2}$ km. na północny wschód od Skarszewa (Schöneck): linia która na miejscu zostanie oznaczona, a przechodzić będzie między Miłobadzem (Mühlbanz) na południe i Rębielczem (Rambeltsch) na północ: stąd na zachód granica powiatu kościarskiego (Berent), aż do włączenia, które tworzy o 6 km na północny zachód od Skarszewa (Schöneck); stąd aż do punktu położonego na linii średniej Łackiego jeziora (Lonken): linia, która zostanie na miejscu oznaczona iść będzie na północ od Nowego Wietca i Szatarp (Neu Fietz — Schatarpi) i na południe od Kościarskiej Huty i Łak (Bärenhütte — Lonken); stąd linia średnia Łackiego jeziora aż do jego północnego krańca; stąd aż do południowego krańca Połęcińskiego jeziora; linia, która zostanie oznaczona na miejscu; stąd linia średnia Połęcińskiego jeziora aż do jego krańca północnego; stąd na północny wschód aż do punktu położonego około 1 km na południe od kościoła w Kolebkach (Koliekken), gdzie droga żelazna Gdańsk—Weicherowo (Danzig—Neustadt) przecina strumień: linia, która zostanie na miejscu oznaczona, a iść będzie na południowy wschód od Kameli, Skrzyszewa, Fidlina Sulmina (Richthof), Materni, Owczarni i na północny zachód od Nowej wsi, Marszew, Czapielska, Kiełpina Wysokiego i Kiełpinka, Pulwermühl, Renneberga i miast Oliwy i Sopot, (Kamehlen, Krissau, Fidlín, Sulmin, Mattern, Schaterei, Neuzendorf, Marschau, Czapielken, Hoch u. Klein Kelpin, Pulwermühle, Renneberg, Oliva, Zoppot); stąd bieg rzeki aż do jej ujścia do morza Bałtyckiego.

ARTYKUŁ 101.

Komisya złożona z 3 członków, mianowanych przez główne państwa sprzymierzone i stowarzyszone, do której wejdzie najwyższy komisarz jako prezydent, jeden członek delegowany przez Niemcy, a jeden członek delegowany przez Polskę, ma być utworzona w ciągu 15 dni od wejścia w życie obecnego traktatu w celu odgraniczenia na miejscu terytorium, opisanego powyżej, przy wzięciu w rachubę, o ile to tylko możliwe, istniejących granic gminnych.

ARTYKUŁ 102.

Główne państwa sprzymierzone i stowarzyszone zobowiązują się utworzyć z miasta Gdańska wraz z resztą opisanego w artykule 100 terytorium, Wolne Miasto. Zostanie ono oddane pod ochronę Ligi Narodów.

ARTYKUŁ 103.

Konstytucya Wolnego Miasta Gdańska zostanie ułożona przez właściwie wybranych przedstawicieli Wolnego Miasta w porozumieniu z Najwyższym Komisarzem, którego mianuje Liga Narodów. Ta konstytucya otrzyma gwarancję Ligi Narodów. Najwyższy Komisarz otrzyma również obowiązek rozstrzygania w pierwszej instancji wszelkich nieporozumień, jakieby powstały pomiędzy Polską a Wolnem Miastem Gdańskiem co do niniejszego traktatu, albo co do zarządzeń czy też umów poczynionych później. Najwyższy Komisarz będzie rezydował w Gdańsku.

ARTYKUŁ 104.

Główne państwa sprzymierzone i stowarzyszone zobowiązują się przeprowadzić traktat pomiędzy polskim rządem a Wolnem Miastem Gdańskiem, który ma wejść w życie równocześnie z ustanowieniem owego Wolnego Miasta, a dotyczyć ma następujących przedmiotów:

1) Włączenie Wolnego Miasta Gdańska w polskie granice cłowe i ustalenie wolnej przestrzeni w porcie.

2) W sprawie zabezpieczenia Polsce bez żadnych ograniczeń wolnego używania i posługiwania się wszystkimi drogami wodnymi, dokami, basenami, groblami do lądowania i innymi urządzeniami w obrębie terytorium Wolnego Miasta, jakie są konieczne dla polskiego importu i eksportu.

3) W sprawie zabezpieczenia Polsce kontroli i zarządu Wisły i całego systemu kolejowego w obrębie Wolnego Miasta, z wyłączeniem takich dróg i kolei, które służą przede wszystkim potrzebom samego Wolnego Miasta, dalej pocztowej, telegraficznej i telefonicznej komunikacji pomiędzy Polską a portem gdańskim.

4) W sprawie zabezpieczenia Polsce prawa rozwijania i udoskonalenia dróg wodnych, doków, basenów, miejsc do lądowania, kolei i innych budowli i środków komunikacyjnych, wspomnianych w tym artykule, jak również wydzierżawiania lub nabywania w drodze od-

powiedniego postępowania takich gruntów lub innych nieruchomości, które mogą być niezbędne do tych celów.

5) W sprawie zapobieżenia w obrębie Wolnego Miasta krzyw-
dzeniu obywateli polskich i innych osób polskiego pochodzenia i języka.

6) W sprawie zarządzeń dotyczących prowadzenia przez rząd
polski zagranicznych agend Wolnego Miasta Gdańskiego, jak również
w sprawie dyplomatycznej ochrony obywateli tego miasta zagranicą.

ARTYKUŁ 105.

Z wejściem w życie niniejszego traktatu, osoby posiadające nie-
mieckie obywatelstwo, a mieszkające stale na terytorium, opisanem
w artykule 100, siłą faktu utracą niemieckie obywatelstwo, aby otrzy-
mać obywatelstwo Wolnego Miasta Gdańskiego.

ARTYKUŁ 106.

W okresie 2 lat od wejścia w życie niniejszego traktatu, oby-
watele niemieccy w wieku powyżej lat 18 stale mieszkający na tery-
torium opisanem w artykule 100, będą mieli prawo oświadczenia, że
chcą pozostać niemieckimi obywatelami. Oświadczenie męża odnosi się
do jego żony, a oświadczenie rodziców do dzieci poniżej 18 lat. Wszyst-
kie osoby, które wykonują prawo wyboru obywatelstwa określone po-
wyżej, muszą w ciągu następnych 12 miesięcy przenieść swoje miej-
sca zamieszkania do Niemiec.

Te osoby będą uprawnione do zachowania nieruchomości, po-
siadanych przez nie na terytorium Wolnego Miasta Gdańskiego. Mogą zaś
zabrać ze sobą ruchomy majątek wszelkiego rodzaju. Z tego powodu
nie będą mogli być obłożeni żadnem cłem przywozowem lub wywo-
zowem.

ARTYKUŁ 107.

Wszelka własność, położona na terytorium Wolnego Miasta
Gdańskiego, a należąca do cesarstwa niemieckiego lub do innego jakie-
goś niemieckiego państwa, przejdzie na główne państwa sprzymierzone
i stowarzyszone, w celu przekazania ich Wolnemu Miastu Gdańskiemu,
albo też polskiemu państwu, stosownie do tego, jak to owe mocarstwa
uznają za słuszne.

ARTYKUŁ 108.

Rozmiary i charakter finansowych zobowiązań Niemiec i Prus,
jakie ma ponosić Wolne Miasto Gdańskie, zostaną ustalone zgodnie z ar-
tykułem 254, Części IX (klauzule finansowe) obecnego traktatu. Wszyst-
kie inne kwestye, jakie mogą wynikać z powodu odstąpienia teryto-
rium, określonego w artykule 100, zostaną uregulowane przez później-
sze unowcy.

Część XII. Porty, drogi wodne i koleje.

Sekcyja I. Przepisy ogólne.

ARTYKUŁ 321.

Niemcy obowiązują się na swoim terytoryum, na drogach, najlepiej do międzynarodowego tranzytu się nadających, przyznać **swobodę przewozu** osobom, towarom, statkom, wozom i poczcie, które bądź koleją bądź drogą wodną przybywają z obszaru któregoś sprzymierzonego i stowarzyszonego państwa, lub kierują się do niego, bez względu na to, czy to państwo ssiaduje bezpośrednio z Niemcami, czy nie; w tym celu dozwolony jest też przejazd przez wody terytoryalne. Te osoby, towary, statki, wozy, wagony i wozy pocztowe wolne są od wszelkich ceł tranzytowych i nie mogą być niesłusznie wstrzymywane i ograniczane, lecz Niemcy winny je traktować pod każdym względem jakby swoje własne.

Towary przewożone tranzyto, wolne są od wszelkich opłat cłowych i t. p. Natomiast uzasadnione są należitości za przewóz, wynikające z warunków tej czynności. Żadnego wpływu nie może mieć jednak na to ani osoba właściciela ani przynależność państwowa statków lub środków transportowych.

Rozdział III. Przepisy dotyczące Łaby, Odry, Niemna i Dunaju.

(I) Przepisy ogólne.

ARTYKUŁ 331.

Następujące rzeki uznane zostały jako międzynarodowe: **Łaba** od punktu, gdzie wpływa Wełtawa i **Wełtawa**, począwszy od Pragi; **Odra** od punktu, gdzie wpływa do niej Oppa; **Niemen** począwszy od Grodna; **Dunaj** począwszy od Ulmu;

i wszystkie **spławne części dorzecza tych rzek**, które ułatwiają więcej niż jednemu państwu dostęp do morza, bez względu, czy konieczne jest przeładowanie z jednego statku na inny, czy nie; również boczne kanały i łożyska sporządzone, aby bądź podwoić bądź ulepszyć części spławne wymienionych systemów rzecznych, bądź aby połączyć spławne części tej samej rzeki.

Te same postanowienia będą stosowane do żeglugi na kanale łączącym Dunaj z Renem, pod warunkami skreślonymi w artykule 353-cim, jeśli taki kanał będzie wykopany.

ARTYKUŁ 332.

Na drodze wodnej, uznanej za międzynarodową w poprzednim artykule, obywatele, mienie i flagi wszystkich mocarstw mają być traktowane na zasadzie zupełnej równości i nie można czynić żadnej różnicy, któraby wyszła na szkodę obywateli, mienia lub flag jakiegokolwiek mocarstwa w porównaniu z obywatelami, mieniem i flagami państwa. do którego brzeg rzeki należy, lub innego najbardziej uprzywilejowanego. Jednakowoż okręty niemieckie nie są upoważnione do utrzymywania re-

gularnej żeglugi celem przewozu pasażerów i towarów, między portami jakiegoś sprzymierzonego i stowarzyszonego mocarstwa, bez upoważnienia ze strony tegoż mocarstwa.

ARTYKUŁ 333.

Gdzie na zasadzie istniejących konwencji nie ustanowiono jeszcze opłat, mogą w różnych częściach rzeki lub kanału zostać ustanowione opłaty za przejazd okrętów, z tem zastrzeżeniem, że opłaty te mają służyć wyłącznie na pokrycie uzasadnionych kosztów utrzymania i ulepszenia żeglugi i na pokrycie wydatków, uczynionych w interesie tej żeglugi. Taryfę tych opłat należy zastosować do tychże wydatków i wystawić w portach na widok publiczny. Opłaty należy ściągać w ten sposób, aby nie trzeba badać szczegółowo zawartości ładunku, wyjąwszy wypadki, w których można podejrzewać zaistnienie oszustwa i przekroczenia ustaw.

ARTYKUŁ 334.

Przejazd okrętów, podróżnych i towarów na tych drogach wodnych odbywać się ma zgodnie z warunkami ustalonymi w sekcji I. Gdzie oba brzegi umiędzynarodowionej rzeki leżą w jednym państwie, towary idące tranzyto, mają być opieczetowane albo oddane pod dozór straży cłowej. Gdzie rzeka tworzy granicę, towary i pasażerowie tranzytowi wolni są od wszelkich formalności cłowych; ładowanie i wyładowanie towarów, wsiadanie i wysiadanie pasażerów odbywać się może tylko w portach wyznaczonych przez nadbrzeżne państwo.

ARTYKUŁ 335.

Z wyjątkiem opłat, wymienionych w niniejszej części traktatu, żadne inne należitości nie mogą być ściągane wzdłuż biegu, albo u ujścia wspomnianych rzek.

Przepis ten nie sprzeciwia się jednak ustanowieniu przez państwa nadbrzeżne opłat cłowych lub akcyzowych, tudzież ustanowieniu słusznych i jednolitych opłat w poszczególnych portach, w zgodzie z publicznymi taryfami za użycie żórawi, elewatorów, wybrzeży, magazynów i t. d.

ARTYKUŁ 336.

W braku osobnej organizacyi w sprawie prowadzenia robót mających na celu utrzymanie i ulepszenie żeglugi w umiędzynarodowionych częściach systemów rzecznych, państwo nadbrzeżne jest obowiązane do podjęcia odpowiednich zarządzeń, celem usunięcia przeszkód lub niebezpieczeństw, grożących żegludze, i utrzymania jej w dobrym stanie.

Jeżeli które państwo zaniedba obowiązków swych w tej mierze, każde nadbrzeżne państwo, albo państwo mające swego przedstawiciela w międzynarodowej komisji, jeżeli taka komisya została ustanowiona, może odwołać się do trybunału międzynarodowego, ustanowionego w tym celu przez Ligę Narodów.

ARTYKUŁ 337.

W ten sam sposób należy postąpić w razie, jeśli którekolwiek z państw nadbrzeżnych podejmie roboty zdolne utrudnić żeglugę w umię-

dzynarodowionej części biegu. Wspomniany w poprzednim artykule trybunał jest mocen zarządzić zaniechanie lub zniesienie tych robót, uwzględniając należycie w swych postanowieniach wszelkie prawa w związku z nawodnieniem, użyciem siły wodnej, rybołostwem i innymi państwowymi interesami, którym za zgodą wszystkich nadbrzeżnych państw, albo państw reprezentowanych w międzynarodowej komisji należy przyznać pierwszeństwo wobec wymagań żeglugi.

Odwolanie się do trybunału Ligi Narodów nie pociąga za sobą zniesienia tych urządzeń.

ARTYKUŁ 338.

Postanowienia zawarte w artykułach 332—337, znajdują ogólne ujęcie w **generalnej konwencji**, którą zawrą sprzymierzone i stowarzyszone mocarstwa i którą uzna Liga Narodów. Konwencja ta, odnosząca się do dróg wodnych, którym przyznano charakter międzynarodowy, obejmuje w szczególności całość lub części wzmiankowanych powyżej systemów rzek Łaby, Odry, Niemna i Dunaju.

Niemcy zobowiązują się zgodnie z przepisami artykułu 379 przystąpić do rzeczonoj generalnej konwencji oraz do wszelkich przedłożeń jakie zgodnie z artykułem 343 zostaną ułożone celem rewizyi istniejących międzynarodowych układów i postanowień.

2) Specyalne klauzule, tyczące się Łaby, Odry i Niemna

ARTYKUŁ 340.

Rzeka Łaba oddana zostanie pod zarząd międzynarodowej komisji złożonej: z czterech przedstawicieli państw niemieckich, graniczących z rzeką; dwu przedstawicieli państwa czecho-słowackiego, jednego przedstawiciela Wielkiej Brytanii, jednego p. Francyi, jednego p. Włoch, jednego p. Belgii. (Dalsze ustępy tego artykułu pomijamy, jako nie obchodzące Polski).

ARTYKUŁ 341.

Rzeka Odra ma być poddana pod zarząd międzynarodowej komisji, złożonej z jednego przedstawiciela **Polski**, trzech przedstawicieli **Prus**, jednego przedstawiciela państwa **czecho-słowackiego**, jednego p. **Wielkiej Brytanii**, jednego p. **Szwecyi**. Jeżeli który z powyższych przedstawicieli nie może być ustanowiony w czasie, kiedy traktat ten nabrał mocy obowiązującej, postanowienia komisji będą mimo to prawomocne.

ARTYKUŁ 342.

Na prośbę, wniesioną do Ligi Narodów przez którekolwiek z państw nadbrzeżnych, rzeka **Niemen** może być poddana pod zarząd komisji międzynarodowej złożonej z przedstawicieli państw nadbrzeżnych, po jednym z każdego państwa, i trzech przedstawicieli innych państw, wyznaczonych przez Ligę Narodów.

ARTYKUŁ 343.

Międzynarodowe komisye, o których mowa w artykułach 340 i 341, mają zebrać się w przeciągu trzech miesięcy od dnia, w którym traktat niniejszy wszedł w życie. Międzynarodowa komisya, o której

mowa w artykule 342, ma zebrać się w przeciągu trzech miesięcy od dnia, w którym jedno z państw nadbrzeżnych wniosło prośbę w tej sprawie. Zadaniem każdej z tych komisji będzie przygotować niezwłocznie projekt rewizyi, istniejących międzynarodowych umów i postanowień. Projekt ten sporządzony ma być z uwzględnieniem postanowień generalnej konwencji, o której mowa w artykule 338, jeżeli taka konwencja została już zawarta. W braku tej konwencji projekt rewizyi stosować się ma do zasad zawartych w artykułach 332—337.

ARTYKUŁ 344.

W propozycjach, o których mowa w poprzednim artykule, mają być, między innymi:

a) odznaczone siedziby międzynarodowej komisji i przepisany sposób nominacyi jej prezydenta,

b) oznaczony zakres uprawnień komisji, w szczególności odnośnie do wykonania prac celem utrzymania żeglugi, kontroli i ulepszenia systemu rzeczno, w sprawie zarządzeń finansowych, w sprawie opłat i w sprawie przepisów, dotyczących się samej żeglugi.

c) określone sekcye rzeki lub jej dopływów, objętych międzynarodowymi postanowieniami.

ARTYKUŁ 345.

Międzynarodowe umowy i przepisy, regulujące obecnie żeglugę na Łabie, Odrze i Niemnie pozostaną przewidywająco w mocy, dopóki nie nastąpi ratyfikacja powyżej wspomnianych projektów. Mimo to we wszystkich wypadkach, w których nastąpiła kolizya między wspomnianymi umowami i przepisami, a zarządzeniami omówionymi w artykułach 332—337, albo też między przyszłą generalną konwencją, mocniejsze jest prawo późniejsze.

Traktat o ochronie mniejszości narodowych.

Traktat poniższy, złożony z 19 artykułów, został rządowi polskiemu przedłożony do przyjęcia równocześnie z polskiem traktatem Wersalskim. Sejm walny w Warszawie ratyfikował oba traktaty w dniu 1 sierpnia 1919.

Prawa zasadnicze.

ARTYKUŁ 1.

Polska zobowiązuje się, że postanowienia zawarte w artykułach 2—8 niniejszego Rozdziału będą uznane za prawa zasadnicze (fondamentales), że żadna ustawa, żadne rozporządzenie, ani żadna działalność urzędowa nie stanie w sprzeczności do tych postanowień, że żadna ustawa, żadne rozporządzenie, ani też żadna działalność urzędowa nie będzie miała wbrew nim mocy.

Ochrona życia i wolność religii.

ARTYKUŁ 2.

Rząd Polski zobowiązuje się udzielić wszystkim mieszkańcom bez różnicy urodzenia, narodowości, rasy lub religii i języka zupełnej i całkowitej ochrony życia i wolności.

Wszyscy mieszkańcy Polski będą mieli prawo swobodnego wykonywania praktyk (exercice) zarówno publicznie jak i prywatnie każdej wiary (foi), religii (religion) lub wierzenia (croyance), o ile te praktyki nie będą w niezgodzie z porządkiem publicznym i dobrymi obyczajami.

Prawa obywateli niemieckich, austriackich, węgierskich i rosyjskich.

ARTYKUŁ 3.

Polska uznaje za obywateli polskich z samego prawa i bez żadnych formalności tych obywateli niemieckich, austriackich, węgierskich lub rosyjskich, którzy w chwili, gdy traktat niniejszy nabrał mocy obowiązującej, posiadają stałe zamieszkanie (domicile) na terytorium uznaniem lub mającem być uznane za część składową Polski, jednak z zastrzeżeniem wszelkich odnośnych postanowień traktatów pokoju z Niemcami lub Austryą co do osób, posiadających stałe zamieszkanie na tem terytorium po pewnej określonej dacie.

W każdym razie osoby wyżej wymienione, mające więcej niż lat 18, będą mogły pod warunkami, przewidzianymi w wymienionych traktatach dokonać wyboru (option) każdej innej przynależności dla nich dostępnej. Wybór, dokonany przez męża, rozciągać się będzie również na żonę, podobnież wybór rodziców rozciągać się będzie na dzieci poniżej lat 18.

Osoby, które wykonały powyższe prawo wyboru, będą musiały w ciągu 12 następnych miesięcy, o ile traktat pokoju z Niemcami nie zawiera postanowień temu przeciwnych, przenieść swe stałe miejsce zamieszkania do państwa, za którego wyborem się wypowiedziały. — Będzie im wolno zachować majątek nieruchomy, jaki posiadają na terytorium Polski. Będą mogły zabrać z sobą wszelkiego rodzaju majątek ruchomy. Żadne celne pobory wywozowe nie będą na nie z tego tytułu nakładane.

Wszyscy urodzeni w Polsce mają prawo uważać się za obywateli polskich.

ARTYKUŁ 4.

Polska uznaje za obywateli polskich z samego prawa i bez żadnych formalności osoby przynależności niemieckiej, austriackiej, węgierskiej lub rosyjskiej, urodzone na wspomnianym terytorium z rodziców tamże stałe zamieszkałych, chociażby w chwili, gdy niniejszy traktat nabierze mocy obowiązującej, same nie miały tam stałego zamieszkania.

W każdym razie w ciągu dwóch lat od chwili uzyskania przez niniejszy traktat mocy obowiązującej, osoby te będą mogły oświadczyć przed właściwymi władzami polskimi w kraju swego miejsca zamieszkania (residence), że się zrzekają przynależności polskiej i wtedy przestaną być uważane za obywateli polskich. Pod tym względem oświadczenie męża będzie uważane za mające moc dla żony, podobnież oświadczenie rodziców będzie uważane za mające moc dla dzieci poniżej lat 18.

ARTYKUŁ 5.

Polska zobowiązuje się nie czynić żadnych przeszkód w wykonywaniu prawa wyboru, przewidzianego w traktatach zawartych lub tych, które mają być zawarte przez mocarstwa sprzymierzone i stowarzyszone z Niemcami, Austryą, Węgry lub Rosyą — i pozwalającego osobom interesowanym nabyć przynależność polską lub też jej nie nabywać.

ARTYKUŁ 6.

Przynależność polską nabywa z samego prawa, przez sam fakt urodzenia się na terytorium Polski, każdy, komu nie przysługuje prawo korzystania z innej przynależności.

Wszyscy obywatele bez różnicy rasy i wyznania mają równe prawa cywilne i polityczne.

ARTYKUŁ 7.

Wszyscy obywatele polscy bez różnicy rasy, języka, lub religii będą równi wobec prawa i korzystać będą z tych samych praw cywilnych i politycznych.

Różnica co do religii, wierzeń (croyance—creed), lub wyznania nie powinna szkodzić żadnemu obywatelowi polskiemu w korzystaniu z praw cywilnych i politycznych, mianowicie, gdy chodzi o dopuszczenie do urzędów publicznych, obowiązków i godności lub o wykonywanie różnych zawodów i przemysłu.

Nie będzie wydane żadne ograniczenie swobodnego używania przez obywatela polskiego jakiegokolwiek języka, czy to w stosunkach prywatnych lub handlowych, czy to w sprawach religijnych, prasowych lub w publikacjach wszelkiego rodzaju, czy to na zebraniach publicznych.

Bez względu na ustanowienie przez rząd Polski języka urzędowego, mają być poczynione obywatelom polskim języka innego jak polski, odpowiednie ułatwienia w używaniu ich języka w sądach zarówno ustnie, jak na piśmie.

ARTYKUŁ 8.

Obywatels polscy, należący do mniejszości etnicznych (ethniques raciales) religijnych lub językowych, będą korzystali z takiego samego prawa traktowania i z takich samych gwarancji ustawowych oraz faktycznych, jak inni obywatele polscy. Mianowicie będą mieli równe prawa do zakładania, prowadzenia i kontrolowania własnym kosztem instytucji dobroczynnych, religijnych lub społecznych, szkół i innych zakładów wychowawczych, oraz prawo swobodnego używania w nich własnego języka i swobodnego w nich wykonywania praktyk swojej religii.

Szkoły dla mniejszości narodowych.

ARTYKUŁ 9.

W miastach i okręgach (district), zamieszkałych (ou reside) przez znaczny odłam (proportion) obywateli języka innego jak polski,

rząd Polski udzieli w sprawach nauczania publicznego ^oodpowiednich ułatwień, aby zapewnić w szkołach **początkowych udzielanie dzieciom takich obywateli polskich nauki w ich własnym języku**. Postanowienie to nie przeszkodzi rządowi polskiemu uczynić w tych szkołach **nauczanie języka polskiego obowiązkiem**. W miastach i okręgach zamieszkałych przez znaczny odłam obywateli polskich, należących do mniejszości etnicznych (etnique, racial) religijnych i językowych, tym mniejszościom zostanie zapewniony **ślusny udział w korzystaniu** (benefice-enjoyment) oraz w **przeznaczeniu** (affection-application) **sum**, które **budżet państwowy, budżety miejskie lub inne przyznają z funduszków publicznych na cele wychowawcze, religijne lub dobroczynne**.

Postanowienia niniejszego artykułu będą miały zastosowanie do obywateli polskich języka niemieckiego tylko w tych częściach Polski, które dnia 1 sierpnia 1914 r. stanowiły terytorium niemieckie.

Rozdział funduszków publicznych na szkoły żydowskie.

ARTYKUŁ 10.

Komitety szkolne, wyznaczone na miejscu przez gminy żydowskie w Polsce, zapewniają pod ogólną kontrolą Państwa rozdział stosunkowej części funduszków publicznych przeznaczonych na rzecz szkół żydowskich, zgodnie z artykułem 9, zarówno jak organizację i kierownictwo tych szkół.

Postanowienia artykułu 9 co do używania języków w szkołach stosować się będą do wymienionych szkół.

Ochrona szabasu.

ARTYKUŁ 11.

Żydzi nie będą przymuszani do wykonywania jakichkolwiek czynności, stanowiących pogwałcenie szabasu i nie powinni doznąć jakiegokolwiek umniejszenia swej zdolności prawnej, jeżeli odmówią stawienia się w sądzie lub wykonywania czynności prawnych w dzień szabasu. Jednakże postanowienie niniejsze nie zwalnia żydów od obowiązków, nałożonych na wszystkich obywateli polskich ze względu na konieczności służby wojskowej, ochrony narodowej lub utrzymania porządku publicznego.

Polska wyraża zamiar nie zarządzania i nie udzielania zezwoleń na wybory — czy to ogólne, czy lokalne — które miałyby się odbywać obowiązkowo w soboty.

Polska pod kontrolą Związku Narodów.

ARTYKUŁ 12.

Polska zgadza się, aby postanowienia artykułów poprzednich, o ile dotyczą osób należących do mniejszości rasowych, religijnych lub językowych, stanowiły zobowiązania o znaczeniu międzynarodowym i zostały oddane pod gwarancję Związku Narodów.

Nie będą one mogły być zmienione bez przyzwolenia większości Rady Związku Narodów. Stany Zjednoczone Ameryki, Państwo brytyjskie, Francja, Włochy i Japonia zobowiązują się nie odmawiać

swego przyzwolenia na jakąkolwiek zmianę powyższych artykułów, któreby uzyskały w należytej formie zgodę większości Rady Związku Narodów.

Polska zgadza się, aby każdy członek Rady Związku Narodów miał prawo zwracać uwagę Rady na przekroczenie lub niebezpieczeństwo przekroczenia któregośkolwiek z tych zobowiązań, oraz żeby Rada mogła postąpić w taki sposób i dać takie instrukcje, jakie uzna za wskazane i skuteczne w danych okolicznościach.

Pozatem Polska zgadza się, aby w razie różnicy zdań w kwestiach praw ludowych i aktów objętych niniejszymi artykułami, zachodzącej pomiędzy Rządem polskim a którymś z Głównych Mocarstw sprzymierzonych i stowarzyszonych lub jakimś innym Mocarstwem — Członkiem Rady Związku Narodów, ta różnica zdań uważana była za spór o charakterze międzynarodowym — zgodnie z artykułem 14 Umowy Związku Narodów. Rząd polski zgadza się, aby wszelkie spory tego rodzaju były na żądanie drugiej strony przekazywane stałemu Trybunałowi Sprawiedliwości. Decyzje stałego Trybunału będą bezapelacyjne i będą miały tę samą moc i wartość, co decyzje, wydane na zasadzie artykułu 13-go Umowy.

Przywileje przedstawicieli dyplomatycznych i konsułów.

ARTYKUŁ 13.

Każde z Głównych Mocarstw sprzymierzonych i stowarzyszonych z jednej strony a Polska z drugiej strony, będzie mogło mianować przedstawicieli dyplomatycznych w odnośnych stolicach, zarówno jak konsułów, wicekonsułów i agentów konsularnych w miastach i portach swych odnośnych terytoriów.

W każdym razie konsułowię, wicekonsułowię i agenci konsularni będą mogli wejść w urzędowanie dopiero wówczas, gdy w zwykłej formie zostaną dopuszczeni przez Rząd, na którego terytorium zostali wysłani.

Konsułowię jeneralni, konsułowię, wicekonsułowię i agenci konsularni korzystać będą ze wszystkich przywilejów, zwolnień i wszelkiego rodzaju immunitetów, które są lub będą zapewnione agentom konsularnym narodu najbardziej uprzywilejowanego.

Taryfa cłowa.

ARTYKUŁ 14.

Do czasu, zanim Rząd polski nie uchwali taryfy celnej, towary pochodzące z państw sprzymierzonych i stowarzyszonych nie będą podlegały przy wwozie do Polski wyższemu poborom, aniżeli wynoszą najniższe pobory, stosowane przy wwozie tych towarów według czy to taryfy celnej niemieckiej, czy austro-niemieckiej, czy rosyjskiej z lipca 1919 roku.

ARTYKUŁ 15.

Polska zobowiązuje się nie zawierać żadnego traktatu, konwencji ku porozumieniu i nie przedsiębrać nic takiego, coby jej przeszkodziło uczestniczyć we wszelkich konwencyach ogólnych, które mogłyby być zawarte pod przewodnictwem Związku Narodów w celu sprawiedli-

wego traktowania handlu innych Państw w ciągu pięciu lat od chwili uzyskania przez traktat niniejszy mocy obowiązującej.

Polska zobowiązuje się również rozciągnąć na wszystkie państwa sprzymierzone i stowarzyszone wszelkie ulgi lub przywileje, jakichby w sprawach celnych udzieliła przez czas tego pięcioletniego okresu któremukolwiek z Państw, z którymi od miesiąca sierpnia 1914 roku Państwa sprzymierzone lub stowarzyszone były w stanie wojny lub jakiemu innemu Państwu, któreby zawarło z Austrią specjalny układ celny, przewidziany w traktacie pokoju, który będzie zawarty z Austrią.

Umiedzynarodowienie Wisły.

ARTYKUŁ 16.

Aż do zawarcia powyżej wzmiankowanej konwencji ogólnej **Polska zobowiązuje się traktować na równi ze statkami narodowymi lub ze statkami narodu najbardziej uprzywilejowanego, statki wszystkich państw sprzymierzonych, które udzielają statkom polskim analogicznego traktowania.**

W drodze wyjątku od tego postanowienia wyrażnie **przyznaje się Polsce, oraz wszystkim innym Państwom sprzymierzonym i stowarzyszonym prawo zastrzeżenia swego handlu przybrzeżnego dla statków narodowych.**

Absolutna swoboda tranzytu na przeciąg 5 lat.

ARTYKUŁ 17.

Dopóki nie nastąpi zawarcie pod przewodnictwem Związku Narodów ogólnej konwencji, mającej zapewnić i utrzymać swobodę komunikacji i tranzytu, Polska zobowiązuje się udzielić na terytorium polskiem, włączając w to wody terytoryalne, swobodę tranzytu dla osób, towarów, statków, wozów, wagonów i transportów pocztowych, przejeżdżających tranzytem od lub do któregokolwiek z Państw sprzymierzonych i stowarzyszonych, oraz co się tyczy ułatwień ciężarów, ograniczeń lub innych spraw, traktować je przynajmniej z równymi cztowe Polski lub innego najbardziej uprzywilejowanego państwa, pocztowe Polski lub innej najbardziej uprzywilejowanej narodowości, pochodzenia, importu lub własności. **Wszystkie ciężary, nakładane w Polsce na ten handel tranzytowy powinny być umiarkowane i uwzględniać warunki tego handlu. Towary tranzytowe będą wolne od wszelkich opłat celnych lub innych. Taryfy wspólne dla handlu tranzytowego przez Polskę, oraz taryfy wspólne między Polską i któremkolwiek Państwem sprzymierzonym lub stowarzyszonym, dopuszczające bezpośrednie bilety lub frachty będą ustanowione, jeżeli tego rzeczywiście zażąda dane Mocarstwo sprzymierzone lub stowarzyszone.**

Swoboda tranzytu rozciągać się będzie na służbę pocztową, telegraficzną i telefoniczną.

Rozumie się, że żadne państwo sprzymierzone lub stowarzyszone nie będzie miało prawa domagać się dobrodziejstwa tych rozporządzeń dla jakiegokolwiek części swego terytorium, na którym względem tego samego przedmiotu nie udziela wzajemnego traktowania.

Jeżeli w ciągu okresu 5-letniego od chwili uzyskania mocy obowiązującej przez niniejszy traktat, konwencya ogólna, wyżej przewidziana, nie zostanie zawarta pod przewodnictwem Związku Narodów, to Polska w każdej chwili będzie miała prawo położyć kres postanowieniom niniejszego artykułu pod warunkiem, że z góry uprzedzi o tem na 12 miesięcy sekretarza generalnego Związku Narodów.

ARTYKUŁ 18.

Do czasu, zanim nie nastąpi zawarcie konwencyi ogólnej co do urzędzenia międzynarodowego dróg wodnych, Polska zobowiązuje się stosować do systemu rzecznoego Wisły (włączając w to Bug i Narew), porządek określony w artykułach 332 do 337 traktatu pokoju z Niemcami dla międzynarodowych dróg wodnych.

Przymus przystąpienia do międzynarodowych konwencyi.

ARTYKUŁ 19.

Polska zobowiązuje się przystąpić w ciągu 12 miesięcy od dnia zawarcia niniejszego traktatu do Międzynarodowych Konwencyi, wyszczególnionych w Anneksie I.

Polska zobowiązuje się przystąpić do wszystkich nowych konwencyi, zawieranych z aprobatą Rady Związku Narodów w ciągu 5 lat od chwili uzyskania przez niniejszy traktat mocy obowiązującej i mających zastąpić konwencye, wyszczególnione w Anneksie I.

Rząd polski zobowiązuje się zawiadomić w ciągu 12 miesięcy Sekretaryat Generalny Związku Narodów, czy Polska życzy sobie lub nie życzy przystąpić do jednej lub obu konwencyi wyszczególnionych w Anneksie II.

Aż do czasu przystąpienia do dwóch ostatnich konwencyi, wyszczególnionych w Anneksie I, Polska zobowiązuje się pod warunkiem wzajemności, zapewnić skutecznymi środkami gwarancye własności przemysłowej, literackiej i artystycznej obywateli Państw sprzymierzonych i stowarzyszonych.

W wypadku, gdyby jedno z państw sprzymierzonych lub stowarzyszonych nie przystąpiło do powyższych konwencyi, Polska zgadza się i nadal zapewnić w tych warunkach rzeczywistą ochronę aż do czasu zawarcia traktatu lub specjalnego w tym celu porozumienia się obustronnego ze wzmiankowanym Państwem sprzymierzonym lub stowarzyszonym.

Do czasu, zanim Polska nie przystąpi do innych konwencyi, wzmiankowanych w Anneksie II, zapewni ona obywatelom Mocarstw sprzymierzonych i stowarzyszonych korzyści, któreby im były przyznane na mocy powyższych konwencyi.

Poza tem Polska zgadza się, pod warunkiem wzajemności, uznać i ochronić wszystkie prawa, dotyczące własności przemysłowej, literackiej i artystycznej, należące do obywateli Mocarstw sprzymierzonych i stowarzyszonych, które to prawa przysługiwały lub przysługiwałyby im gdyby nie rozpoczęto kroków nieprzyjacielskich na całym terytorjum, które się staje polskiem. W tym celu Polska przyzna im dobrodziejstwa terminów, udzielonych w artykułach 307 i 308 traktatu z Niemcami.

Biblioteka Śląska w Katowicach

Id: 0030000353266

II 314110